

TERUGBLIK

De Romeinen in Noord-Nederland

Verslag van de ledenavond van 25 januari 1995

Deze avond werd georganiseerd in samenwerking met de Archeologische Werkgemeenschap Nederland. Drs Bosman hield een zeer interessant betoog over de Romeinse nederzettingen, die in de buurt van Velzen bij een uitloper van de latere Zuiderzee, werden gebouwd. Hij ging daarbij vooral in op de onderzoeksmethoden, die tot zeer bijzondere resultaten hebben geleid. Omdat het verhaal zo bijzonder is, was het o.i. niet geschikt om het in dit kader kort weer te geven. Daarom hebben we de heer Bosman verzocht om een verkorte weergave van zijn betoog voor Eigen Perk te schrijven.

We hopen dit verhaal in een van de volgende nummers te kunnen publiceren.

Hof van Holland

Verslag van de ledenavond van 22 februari 1995

Omdat de geplande lezing van de heer Zijlstra door een verhuizing moest worden verschoven, werd deze ledenavond gewijd aan Hof van Holland. Dit mede omdat het hotel-restaurant spoedig plaats zal moeten maken voor een winkelcentrum. Een idee om deze ledenavond ter plaatse te houden, moesten we helaas laten varen. De tijd was te kort om onze leden hiervan op de hoogte te brengen. In plaats daarvan werd op 25 februari 1995 een bezoek aan Hof van Holland georganiseerd, waaraan ongeveer 50 leden deelnamen.

De geschiedenis van Hof van Holland werd door twee inleiders behandeld: de periode vóór 1875 door Fred Repko, die het Buwalda-archief over deze periode onderzocht en de periode daarna door de heer Theo Sprenger, oud-directeur van Hof van Holland.

Hoewel er vóór 1700 in de archieven niets te vinden is over een herberg of iets van dien aard, kon Fred Repko toch het een en ander vertellen over de functie van de brinken. Het waren vanouds de verzamelplaatsen van vee aan het begin en eind van de dag. Dat vee verbleef 's nachts in stallen in het dorp (opvang van mest

voor het akkerland rond het dorp, de engen) en ging dagelijks via de brinken en driften naar het weide- of heidegebied.

De brinken hadden daarbij een centrale functie. Op die plaats kwamen wegen samen en vestigden zich herbergen en kroegen. De gevolgen voor Hilversum zijn nog steeds te zien. Hotel-restaurant Gooiland is gelegen aan een oude brink en ook de kop van de Groest (bij de Stationsstraat) is zo'n brink waar vanouds café's en restaurants zijn. Ook de Kerkbrink trok op deze wijze al vroeg een herberg of kroeg aan.

De aanwezigheid van de kerk heeft de vestiging van een horeca-activiteit bevorderd. Zeker voor de Reformatie was uitwisseling van dorpsnieuws na de kerkgang gewoon.

Een derde reden zal de aanwezigheid van de stenen woontoren in de middeleeuwen op de Kerkbrink en het latere rechthuis zijn geweest. De combinatie rechthuis-herberg trof men meer aan. De herberg werd dan gebruikt als dependance van het rechthuis voor vergaderingen, verkopen en allerlei zaken van de notaris, die toen ook de functie van dorpssecretaris in zich verenigde.

De eerste vermelding van een horeca-activiteit in het Buwalda-archief is van 1716. Er is dan sprake van een *bierstal*, een opslag van bier. Tot voor kort dachten we dat dit plaats vond op de huidige locatie van Hof van Holland. Intensief speurwerk van Harry van der Voort bracht aan het licht, dat dit op de hoek van de Oude Torenstraat en 's-Gravelandseweg moet zijn geweest (thans ABN-AMRO-bank). Maar een bieropslag is natuurlijk ondenkbaar zonder een kroeg.

In 1732 wordt voor het eerst melding gemaakt van een *bierstekerij*, een biergroothandel, terwijl in 1755 voor het eerst sprake is van een herbergier: Gerrit Nieman. Over de gecompliceerde ontwikkeling daarna schreef Fred Repko uitvoerig in dit blad (EP 1993/3).

Het complex is gegroeid uit twee logementen: het Wapen van Amsterdam en het Hof van Holland. Het eerste logement kende voordien nog andere namen zoals: *De Jonge Graaf van Buuren* en *Het Bonte Paard*.

De periode Buwalda (1834-1876) spreekt het meest tot de verbeelding, mede door boeiende beschrijvingen van Jan Boerhout en Cor Bruijn. Vader en zoon Buwalda maakten met hun logement annex diligence-bedrijf van de Kerkbrink zelfs een regionaal belangrijk verkeersknooppunt. Ze maakten handig gebruik van de gunstige ligging van hun bedrijf aan de eerste bestrate weg van 's-Graveland via de Hilversumse Kerkbrink en de Langestraat naar Soestdijk. Fred Repko besloot zijn inleiding met een citaat van Boerhout: *In 1876 de diligencen weg, veertien jaren later de koemarkt en tenslotte verdween ook de schutterij. De kerkbrink heeft veel verliezen te betreuren.*

Na de pauze kreeg Theo Sprenger het woord. Zijn vader kocht het Hof van Holland in 1938 voor f1, maar wel met een forse renovatieverplichting van 350.000 vooroorlogse guldens.

Het hoteldeel was destijds tot 12 kamers beperkt. Sommige kamers hadden bijzondere kenmerken. Kamer 28 bv. had de omvang van een balzaal maar miste door onvoldoende fundering een eigen natte unit. Kamer 32, juist boven de plaats van het strijkje in het café, verzakte steeds opnieuw en bij de verbouwing in de jaren '60 bleek hoe dat kwam. Een dragende balk

steunde niet meer op de daarvoor bestemde kolom. Van kamer 35 liep de vloer af en daardoor kon de deur niet helemaal open.

Hof van Holland was destijds een van de uitgaanscentra van Hilversum. Men vervulde toen de plaats die nu de disco's innemen, zij het dat er niet alleen jeugd kwam. De ouderen zaten voor in het Café bij het strijkje, de jongeren achterin op een plek die *De Put* werd genoemd. Samen met danszaal V, met de *dansschool van Martin*, was dit bij uitstek de Hilversumse huwelijksmarkt.

In de oorlog was Hof van Holland een café voor de Wehrmacht, maar in de nevenruimten mochten ook Nederlanders komen. Die dekmantel bleek effectief. In het schouwburggedeelte, dat nu (bijna) geheel is weggebroken stond een vaste radiozender voor het contact met Engeland.

Na de oorlog ging het bedrijf op de oude voet verder. Toen kwam de klap. Allerlei sport- en kerkelijke verenigingen werden gesubsidieerd en kregen hun eigen onderkomen met buffet. Napraten en feesten vonden meer en meer plaats in het eigen clubhuis. Ook Santbergen, de Karseboom en Gooiland leden hier sterk onder.

Hof van Holland ging noodgedwongen over

De heer Theo Sprenger, tot voor kort mede-eigenaar van Hof van Holland, ontving de leden van "Albertus Perk" op zaterdag 25 februari 1995. Niet minder dan 50 leden maakten gebruik van het aanbod van een kopje koffie met rondleiding door de heer Sprenger door het inmiddels gesloten bedrijf (foto: CvA).

De illegale zender in het Concertgebouw achter Hof van Holland verzorgde in de oorlogsjaren het contact met Engeland. De zender werd nooit ontdekt. Deze foto werd waarschijnlijk kort na de oorlog genomen en kwam onlangs boven water (foto: Streekarchief).

tot modernisering en uitbreiding van het hotelgedeelte. Maar door de recente plannen voor het verkeersluw maken van de Kerkbrink werd een duurzame hotelexploïtatie onmogelijk. Dat heeft geleid tot de opheffing van het hotel-café (dat is op 1 april 1995 gebeurd), gevolgd door afbraak waarschijnlijk in het najaar van 1995.

De heer Sprenger besloot met de verzuchting, dat de Hilversumse gemeenschap best wat voorzichtiger met zijn historie en cultuurbezit had mogen omgaan.

Ter illustratie van zijn verhaal en als afscheid van het gebouw en dit brok Hilversumse geschiedenis, werden de aanwezigen uitgenodigd voor een rondleiding op zaterdag 25 februari 1995. Daar maakte een groot deel van zijn gehoor op deze avond gebruik van.

JEL

Mijn Hilversum

Verslag van de ledenavond van 22 maart 1995

Bij uitzondering ben ik naar de ledenavond gegaan, omdat ik normaal gesproken op woensdag bezet ben. De aanleiding was de presentatie van de bestuursleden over hun stukje Hilversum. Dat wilde ik niet missen! In de korte jaarver-

gadering die aan de presentatie vooraf ging hoorde ik, dat met ingang van het komend seizoen de ledenavond op de vierde dinsdag van de maand zal zijn. Dat biedt (voor mij) perspectief.

Ik kreeg geen spijt van mijn beslissing. De bestuursleden hebben zich, de een na de ander, op een heel aparte en ook veelzijdige manier gepresenteerd met een benadering van een aspect of plekje van Hilversum. Ook bood het een goede mogelijkheid om de mensen wat beter te leren kennen.

Secretaris Henk Lammers beet het spits af. Met gevoel voor humor schilderde hij zijn toegenomen genegenheid voor Hilversum. Aanvankelijk was dit voor hem alleen zijn werkgemeente en forenste hij dagelijks vanuit Amsterdam. Toen hij stoeptegels op het stationsperron begon te tellen om verzekerd te zijn van de goede plek voor een zitplaats in de trein, werd het hem duidelijk dat hij dit niet wilde voortzetten en verhuisde naar Hilversum. Henk Lammers verluchtte zijn betoog met dia's van plaatsen die hem dierbaar zijn geworden.

Rob Beker vertelde vervolgens over het toeval dat hem tot twee keer toe in contact bracht met het leven van een bijzondere man; de socialist en anarchist Domela Nieuwenhuis. Allereerst woont hij op de Burg. Schooklaan naast nr. 20, waar Domela Nieuwenhuis van 1903 tot zijn dood in 1919 woonde (zie EP 1990/1, blz. 45 e.v.-red.). Als directielid van het opleidingsinstituut "D' Witte Leli" te Amsterdam beheerde hij de sleutel van het Domela Nieuwenhuis Museum, dat in hetzelfde pand was gevestigd. Bestaat er wel zoiets als toeval?

Jan Lamme vertelde met een serie oude en nieuwe foto's op dia over een drietal kerken in Hilversum (Noorderkerk, Maranathakerk en Nieuwe Kerk), die in zijn jeugd een rol speelden. Alle drie zijn ze gesloopt voor – op zijn best – discussabele vormen van woningbouw. In zijn verhaal klonk de zorg door voor het verloren gaan van nog meer kerken, die voor het Hilversumse stadsbeeld beeldbepalend zijn.

Na de pauze kwam Ed van Mensch met een wat filosofisch verhaal over geschiedbeleving. Kern van zijn betoog was, dat elke generatie op zijn eigen manier tegen dat verleden aankijkt. Als een bejaard iemand het heeft over een plekje

van vroeger, dan staat hem een ander beeld voor ogen dan iemand van middelbare leeftijd. Met beelden van Hilversum in verschillende periodes, verlevendigde hij zijn boeiende verhaal.

Bram van der Schuyt ventileerde zijn zorg over het 'huis met de pilaren' bij het Rosarium waar hij tegenover woont en dat vorig jaar door brand werd getroffen. Door een conflict tussen de uitkerende verzekeringsmaatschappij en de eigenaar dreigt definitieve sloop. De Boomburgbuurt en "Albertus Perk" maken zich samen grote zorg, omdat eigentijdse nieuwbouw moeilijk voorstelbaar is op deze plek. Reden waarom de vereniging de Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft gevraagd het gebouw op de monumentenlijst te plaatsen. Bram van der Schuyt beloofde zijn gehoor, dat hij de gerezen problemen verder zal onderzoeken. Dit om samen met het bestuur een oplossing te zoeken die moet leiden tot behoud van dit bijzondere pand.

Ook Loes Westermann sprong in de bres voor een uniek stukje Hilversum. Aan de hand van mooie dia's memoreerde zij de pogingen die in het werk zijn gesteld om de Oude Begraafplaats zo op te knappen, dat het een blijvend en gerespecteerd rustpunt kan worden in de kern van het oude dorp. Ondanks allerlei toezeggingen

en het vele werk dat "Hilversum, Pas Op!" en een aantal vrijwilligers er al aan spendeerden, is de financiering voor de definitieve oplossing nog steeds niet rond.

Kees van Aggelen tenslotte liet, met commentaar, dia's zien over de weg, die hij als kind ging van huis naar school. We zagen dus veel beelden van de omgeving van het Slachthuisplein en huizen en winkeltjes met herinneringen. En net als bij andere sprekers zijn er dan altijd mensen in de zaal, die die plekken vanuit hun eigen beleving herkennen en zaken aanvullen.

Heeft u wellicht penningmeester Guus Lundgren gemist? Die voelde zich wat minder geroepen voor een presentatie. Moet kunnen. En voorzitter Fred Repko: die was met griep thuis. Jammer voor mij, want ik had gehoord dat hij over de oude Montessorischool zou vertellen. Omdat ook ik al jaren iets met die school heb, had ik me daarop verheugd.

Als voorzitter werd hij deze avond vervangen door Bram van der Schuyt, die al aan het begin van de avond Kees van Aggelen lof toezwaaide omdat hij met het leuke idee was gekomen voor deze presentatie door de leden van het bestuur.

Paula Romijn

WAT ANDEREN DOEN

Collectie Tweede Wereldoorlog in het Streekarchief

Bij het Streekarchief voor het Gooi en de Vechtstreek in Hilversum bevindt zich een collectie die uitsluitend materiaal over de tweede wereldoorlog bevat. Het betreft hier stukken die geschonken zijn aan de Werkgroepen 'Herdenking mei '40-'45' en 'Beschrijving Hilversums Verzet 1940-1945' of direct aan het streekarchief. De werkgroepen hadden aan het begin van de jaren tachtig onderzoek verricht en materiaal verzameld om tot een publikatie te komen over de tweede wereldoorlog.

Toen het boek *Hilversum onderdrukking en verzet 1940-1945* in 1985 het licht had gezien, droeg de Werkgroep 'Herdenking mei '40-'45' het verzamelde materiaal over aan de gemeente Hilversum. Pas in 1990 kwam het materiaal in

beheer bij het Streekarchief. Eén van de voorwaarden waaronder de werkgroep de collectie overdroeg was dat het Streekarchief de collectie zou uitbreiden met relevant materiaal.

Vitrine

Op het moment van overdracht bevonden zich in de collectie ook een aantal voorwerpen. Deze waren lange tijd tentoongesteld geweest in een vitrine in het raadhuis, nu zijn ze overgedragen aan het Goois Museum. De vitrine werd vanwege de restauratie van het raadhuis verhuisd naar het Streekarchief waar sindsdien ook wordt gezorgd voor regelmatige wisselingen van het tentoon te stellen materiaal. Zo was er in de maanden februari en maart van dit jaar een kleine ex-